

Date: 13th September-2026

**SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL
METODLAR SAMARADORLIGI VA USULLARI**

Igamberdiyeva Gulmira

348-DMTT direktori

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi oliy ta'lim jarayonida yumshoq ko'nikmalar kompetensiyalarini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari, samaradorligi va asosiy usullari tahlil qilingan. Zamonaviy mehnat bozori sharoitida talabalarning kasbiy bilimlari bilan bir qatorda kommunikativlik, jamoada ishlash, tanqidiy va kreativ fikrlash, muammolarni hal etish, yetakchilik, tashabbuskorlik, moslashuvchanlik hamda mustaqil qaror qabul qilish kabi kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati asoslangan. Interfaol ta'lim metodlarining an'anaviy ta'limdan farqli jihatlari, talabalarning o'quv jarayonidagi faolligini oshirish, hamkorlik muhitini yaratish va nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashdagi o'rni ochib berilgan. Muammoli ta'lim, loyiha usuli, vaziyatli tahlil, munozara, aqliy hujum, rolly o'yinlar, kichik guruhlarda ishlash, o'zaro ta'lim va refleksiv usullarning yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlarni tanlash va qo'llashda ta'lim maqsadi, talabaning tayyorgarlik darajasi, kasbiy yo'nalish va kutilayotgan natijalarni hisobga olish zarurligi asoslangan.

Kalit so'zlar: yumshoq ko'nikmalar, interfaol metodlar, kommunikativ kompetensiya, jamoada ishlash, tanqidiy fikrlash, kreativ fikrlash, muammoli ta'lim, loyiha usuli, vaziyatli tahlil, rolly o'yin, oliy ta'lim.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida mutaxassis tayyorlash mazmuni mehnat bozori va jamiyatning o'zgarib borayotgan talablariga muvofiq ravishda yangilanib bormoqda. Bugungi kunda talabaning faqat nazariy bilim va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lishi uning kelajakdagi faoliyatida muvaffaqiyatga erishishi uchun yetarli hisoblanmaydi. Ish beruvchilar tomonidan xodimning o'z fikrini aniq ifodalashi, jamoa bilan ishlashi, turli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishi, muammolarni tahlil qilishi, yangi sharoitga tez moslashishi, tashabbus ko'rsatishi va o'z faoliyatini samarali tashkil eta olishi kabi shaxsiy hamda ijtimoiy kompetensiyalariga tobora katta e'tibor qaratilmoqda. Jahon iqtisodiy forumining mehnat bozori rivojlanishiga oid so'nggi tahlillarida ham tahliliy fikrlash, moslashuvchanlik, yetakchilik, kreativ fikrlash, faol tinglash, qiziquvchanlik va uzluksiz o'rganish kabi insoniy kompetensiyalarning ahamiyati ortib borayotgani qayd etilgan.

Bunday sharoitda oliy ta'limning asosiy vazifalaridan biri talabalarning kasbiy bilimlari bilan bir qatorda yumshoq ko'nikmalarini ham rivojlantirishdan iborat. Yumshoq ko'nikmalar shaxsning boshqa insonlar bilan samarali munosabat o'rnatishi, o'z faoliyatini boshqarishi, muammolarni hal qilishi va turli ijtimoiy hamda professional vaziyatlarda samarali harakat qilishiga imkon beradigan universal kompetensiyalar majmuini ifodalaydi. Ularning shakllanishi faqat nazariy ma'lumotlarni o'zlashtirish orqali yuz

Date: 13th September-2026

bermaydi. Talaba muloqot qilishi, fikr almashishi, muammoli vaziyatga duch kelishi, qaror qabul qilishi, o'z nuqtayi nazarini himoya qilishi, guruh bilan hamkorlik qilishi va o'z faoliyati natijalarini tahlil qilishi zarur. Shu sababli yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish alohida pedagogik ahamiyatga ega.

Asosiy qism. Interfaol ta'lim talaba va pedagog, shuningdek, talabalarning o'zaro faol hamkorligiga asoslangan ta'lim jarayoni hisoblanadi. An'anaviy ta'limda pedagog axborotning asosiy manbai, talaba esa uni qabul qiluvchi sifatida ishtirok etsa, interfaol ta'limda talaba o'quv jarayonining faol subyektiga aylanadi. U bilimni tayyor shaklda qabul qilish bilan chegaralanmay, savol beradi, fikr bildiradi, muammolarni tahlil qiladi, boshqa talabalar bilan hamkorlik qiladi va muayyan yechimni mustaqil ravishda ishlab chiqishga harakat qiladi. Bunday pedagogik muhit talabaning nafaqat bilim darajasini, balki kommunikativ, ijtimoiy, tashkiliy va intellektual kompetensiyalarini ham rivojlantirish imkonini beradi.

Interfaol metodlarning yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishdagi asosiy samaradorligi shundaki, ular talabaning bilimini faoliyat jarayoniga olib kiradi. Masalan, kommunikativ kompetensiyani faqat muloqot qoidalari haqida ma'ruza o'qish orqali to'liq rivojlantirish mumkin emas. Talaba o'z fikrini auditoriya oldida ifodalashi, boshqalarning fikrini tinglashi, savollarga javob berishi va turli nuqtayi nazarlar bilan muloqot qilish tajribasiga ega bo'lishi kerak. Xuddi shuningdek, jamoada ishlash qobiliyati guruhli vazifalar davomida, yetakchilik jamoani muayyan maqsad sari yo'naltirish jarayonida, tanqidiy fikrlash esa muammoli ma'lumot yoki vaziyatni tahlil qilish davomida rivojlanadi. Shu sababli yumshoq ko'nikmalar faoliyatga asoslangan ta'lim muhitida samaraliroq shakllanadi.

Yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali metodlardan biri **muammoli ta'lim usuli** hisoblanadi. Ushbu metodda talabalarga tayyor javobi mavjud bo'lmagan yoki bir nechta yechimga ega bo'lgan muammo taqdim etiladi. Talabalar muammoning mazmunini aniqlaydi, uning kelib chiqish sabablarini tahlil qiladi, zarur axborotlarni izlaydi, bir nechta yechim variantlarini ishlab chiqadi va ular orasidan maqsadga muvofiq variantni tanlaydi. Ushbu jarayon talabalarning mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilish, dalillarga asoslanish, qaror qabul qilish va o'z qarorini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Muammoli vaziyat guruh asosida hal qilinganda esa muloqot, hamkorlik, o'zaro mas'uliyat va nizolarni konstruktiv hal etish kabi ko'nikmalar ham shakllanadi.

Loyiha usuli ham yumshoq ko'nikmalarni kompleks rivojlantirishda katta imkoniyatga ega. Bunda talabalar muayyan vaqt davomida aniq natijaga yo'naltirilgan vazifani mustaqil yoki guruh tarkibida bajaradi. Loyiha mavzusini aniqlash, ish rejasini ishlab chiqish, vazifalarni guruh a'zolari o'rtasida taqsimlash, ma'lumot izlash, natijalarni umumlashtirish va yakuniy taqdimotni amalga oshirish jarayonlarining har biri turli kompetensiyalarni rivojlantiradi. Talabada vaqtni boshqarish, vazifalarni rejalashtirish, javobgarlikni his qilish, jamoada ishlash, tashabbus ko'rsatish, ijodiy yechim ishlab chiqish va o'z ishini taqdim qilish ko'nikmalari shakllanadi. Ayniqsa, loyihalarni talabaning

Date: 13th September-2026

kelajak kasbiy faoliyatiga yaqin bo'lgan real muammolar asosida tashkil etish ta'lim va professional faoliyat o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytiradi.

Yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishda **vaziyatli tahlil usulining** ham samaradorligi yuqori. Mazkur usulda talabaga real hayot yoki professional amaliyotga yaqin muayyan vaziyat taqdim etiladi. Talaba mavjud ma'lumotlarni tahlil qilib, muammoni aniqlashi, uning sabablarini baholashi va samarali yechim taklif qilishi talab etiladi. Bir xil vaziyat bo'yicha turli talabalar tomonidan turli qarashlarning bildirilishi fikrlarning xilma-xilligini yuzaga keltiradi va talabani o'z nuqtayi nazarini dalillar bilan himoya qilishga o'rgatadi. Bunday mashg'ulotlar tanqidiy fikrlash, qaror qabul qilish, axborotni saralash, kasbiy vaziyatlarni baholash va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi.

Munozara va bahs usullari talabalarning kommunikativ madaniyati hamda tanqidiy fikrlashini shakllantirish uchun muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Munozara davomida talabalar muayyan masala yuzasidan turli pozitsiyalarni o'rganadi, o'z qarashini asoslaydi, qarama-qarshi fikrlarni tinglaydi va ularga dalillar orqali javob beradi. Bunday jarayon talabaning faqat gapirish qobiliyatini emas, balki tinglash, suhbatdoshga hurmat bilan munosabatda bo'lish, hissiyotlarini boshqarish, dalil va shaxsiy fikrni farqlash kabi ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Pedagog munozarani to'g'ri tashkil qilgan taqdirda talabalarda o'z fikrini erkin ifodalash bilan bir qatorda boshqalarning pozitsiyasini tan olish va murosaga kelish madaniyati ham shakllanadi.

Aqliy hujum usuli qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalarni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, talabalarning kreativ fikrlashi, tashabbuskorligi va fikr erkinligini rivojlantiradi. Ushbu usulning asosiy xususiyati g'oyalarni ishlab chiqish bosqichida ularni darhol tanqid qilmaslik va har bir ishtirokchiga o'z fikrini erkin bildirish imkonini yaratishdan iborat. Natijada odatda dars jarayonida kam ishtirok etadigan talabalar ham o'z g'oyalarni taklif qilishga harakat qiladi. Keyingi bosqichda bildirilgan takliflarni tahlil qilish, guruhlash va eng maqbul variantlarni ajratib olish orqali tanqidiy fikrlash va jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

Rolli o'yinlar talabalarda ijtimoiy va professional vaziyatlarda qanday harakat qilishni amaliy tajriba orqali shakllantirish imkonini beradi. Masalan, talabalardan biri rahbar, boshqasi xodim, mijoz, o'qituvchi, mutaxassis yoki boshqa ishtirokchi rolini bajarishi mumkin. Muayyan vaziyatni sahnalashtirish jarayonida talabalar real muloqotga yaqin sharoitda qaror qabul qiladi, muzokara olib boradi, boshqa shaxsning nuqtayi nazarini tushunishga harakat qiladi va yuzaga kelgan muammolarni hal etadi. Bunday metod kommunikativ kompetensiya, empatiya, emotsional barqarorlik, nizolarni boshqarish, yetakchilik va moslashuvchanlik kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda ayniqsa samaralidir.

Kichik guruhlarda ishlash usuli interfaol ta'limning eng ko'p qo'llaniladigan shakllaridan biri bo'lib, talabalarda jamoaviy faoliyat madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Guruhga berilgan umumiy vazifani bajarish uchun talabalar o'zaro fikr almashadi, vazifalarni taqsimlaydi, bir-birining faoliyatini muvofiqlashtiradi va umumiy natija uchun javobgarlikni his qiladi. Bunda pedagog guruh tarkibini muntazam o'zgartirib turishi

Date: 13th September-2026

maqsadga muvofiq, chunki talaba faqat o'ziga yaqin bo'lgan kishilar bilan emas, turli xarakter va qarashga ega insonlar bilan ham hamkorlik qilishni o'rganishi kerak. Guruhli ishning yakunida har bir a'zoning hissasi tahlil qilinishi talabada mas'uliyat va o'z-o'zini baholash qobiliyatini rivojlantiradi.

Interfaol metodlarni samarali tashkil etishda **refleksiya**, ya'ni talabaning o'z faoliyatini tahlil qilishi alohida o'rin tutadi. Mashg'ulot yakunida "Men nimani o'rgandim?", "Qaysi vazifada qiyinchilikka duch keldim?", "Jamoada qanday rol bajardim?", "Keyingi safar nimani boshqacha qilaman?" kabi savollar asosida tashkil etilgan tahlil talabaning o'z kuchli va zaif tomonlarini anglashiga yordam beradi. Refleksiya natijasida yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish faqat tashqi pedagogik ta'sirga emas, balki talabaning o'z rivojlanishini ongli ravishda boshqarishiga ham asoslanadi.

Interfaol metodlarning samaradorligini ta'minlash uchun ularni shunchaki darsni qiziqarli tashkil etish vositasi sifatida qo'llash yetarli emas. Har bir metod aniq kompetensiyani rivojlantirish maqsadiga muvofiq tanlanishi zarur. Masalan, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda munozara va rolli o'yinlar, kreativ fikrlashni shakllantirishda aqliy hujum va loyiha usuli, tanqidiy fikrlashda vaziyatli tahlil hamda muammoli vazifalar, jamoada ishlashni rivojlantirishda esa guruhli loyiha va hamkorlikka asoslangan topshiriqlar samaraliroq hisoblanadi. Pedagog mashg'ulotning boshida talabalarga qanday natijaga erishilishi kerakligini tushuntirishi, jarayon davomida esa ularning faolligini kuzatishi va tegishli yo'naltiruvchi yordam ko'rsatishi lozim.

Yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligini baholashda an'anaviy yozma nazorat yoki test topshiriqlari yetarli natija bermaydi. Kommunikativlik, yetakchilik yoki jamoada ishlash kabi kompetensiyalarni real faoliyat davomida kuzatish maqsadga muvofiq. Buning uchun mezonli baholash, o'zini baholash, o'zaro baholash, kuzatish, portfolio, taqdimot, loyiha natijalari va amaliy topshiriqlardan foydalanish mumkin. Baholashning asosiy maqsadi faqat talabaga ball qo'yish emas, balki uning qaysi kompetensiyalari yetarli rivojlanganligi va qaysi yo'nalishda qo'shimcha ishlashi lozimligini aniqlashdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida interfaol metodlarni yanada kengroq joriy etish talabalarning yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bir qatorda ta'lim sifatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Buning uchun professor-o'qituvchilarning interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha metodik kompetensiyasini rivojlantirish, fan dasturlarida yumshoq ko'nikmalar bo'yicha aniq ta'lim natijalarini belgilash, amaliy va guruhli topshiriqlar ulushini oshirish hamda auditoriya mashg'ulotlarini real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtirish zarur. Shuningdek, bunday ko'nikmalarni faqat bir fan yoki qisqa muddatli mashg'ulot doirasida emas, balki talabaning butun ta'lim davri davomida izchil shakllantirib borish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy oliy ta'lim tizimida yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan va o'zgaruvchan professional muhitga moslasha oladigan mutaxassislarni tayyorlashning muhim shartlaridan biridir. Kommunikativlik, jamoada ishlash, tanqidiy va kreativ fikrlash, yetakchilik, muammolarni hal etish, tashabbuskorlik, emotsional barqarorlik va mustaqil

Date: 13th September-2026

qaror qabul qilish kabi kompetensiyalar nazariy ma'lumotlarni o'zlashtirishning o'zi bilan shakllanmaydi. Ularning rivojlanishi talabning faol muloqoti, hamkorligi, mustaqil izlanishi va amaliy faoliyatini taqozo etadi.

Interfaol metodlarning pedagogik samaradorligi ham aynan talabning o'quv jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlashida namoyon bo'ladi. Muammoli ta'lim, loyiha usuli, vaziyatli tahlil, munozara, aqliy hujum, rolli o'yinlar, kichik guruhlarda ishlash va refleksiya kabi metodlardan maqsadli foydalanish talabning bir vaqtning o'zida bir necha yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Bunday mashg'ulotlarda talaba bilimni tayyor shaklda qabul qiluvchi emas, balki muammoni o'rganuvchi, fikr bildiruvchi, qaror qabul qiluvchi, hamkorlik qiluvchi va o'z faoliyatiga baho beruvchi faol subyekt sifatida ishtirok etadi.

Shu sababli oliy ta'limda interfaol metodlarni tanlashda ularning tashqi qiziqarliligiga emas, balki qaysi kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qilishiga e'tibor qaratish zarur. Interfaol mashg'ulotlarning maqsadini aniq belgilash, talabalarni faoliyatga jalb qilish, real kasbiy vaziyatlardan foydalanish, refleksiyani tashkil etish va kompetensiyalarni muntazam baholab borish yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligini oshiradi. Natijada oliy ta'lim muassasasi bitiruvchisi faqat nazariy bilimga ega mutaxassis sifatida emas, balki jamoada ishlay oladigan, mustaqil va kreativ fikrlaydigan, muammolarni samarali hal qiladigan, o'z fikrini asoslay oladigan va kasbiy faoliyatdagi o'zgarishlarga moslasha oladigan raqobatbardosh kadr sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 23.09.2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. 08.10.2019.
3. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. Geneva: World Economic Forum, 2025.
4. OECD. How to Advance the Teaching and Assessment of Social and Emotional Skills. OECD Education Spotlights. Paris: OECD Publishing, 2024.
5. Prince M. Does Active Learning Work? A Review of the Research // Journal of Engineering Education. 2004. Vol. 93, No. 3. P. 223-231.
6. Freeman S., Eddy S.L., McDonough M., Smith M.K., Okoroafor N., Jordt H., Wenderoth M.P. Active Learning Increases Student Performance in Science, Engineering, and Mathematics // Proceedings of the National Academy of Sciences. 2014. Vol. 111, No. 23. P. 8410-8415.
7. Robles M.M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace // Business Communication Quarterly. 2012. Vol. 75, No. 4. P. 453-465.
8. Heckman J.J., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills // Labour Economics. 2012. Vol. 19, No. 4. P. 451-464.

Date: 13th September-2026

9. Johnson D.W., Johnson R.T., Smith K.A. Active Learning: Cooperation in the College Classroom. Minnesota: Interaction Book Company, 1998.
10. Bonwell C.C., Eison J.A. Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. Washington: George Washington University, 1991.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

